

To cite this article:

Trakakis, Nick. "Tasos Leivaditis - The Three." *Enriching the Global Literary Canvas: Celebrating Less Translated Languages*, special issue of *The AALITRA Review: A Journal of Literary Translation* 17, (October 2022): 87-100.

aalitra.org.au

Australian Association for Literary Translation

Tasos Leivaditis - The Three

N N (NICK) TRAKAKIS
Australian Catholic University

This is a dark work. Dark in its gloomy setting and dark in the obscurity of its communication. When it was published in 1975, its author – the Greek poet and critic Tasos Leivaditis – had recently emerged out of one of the most violent and oppressive periods in modern Greek history. Born in Athens in 1922, Leivaditis was forced to cut his university studies short by the German invasion in April 1941. This was followed by a brutal civil war between the Left and Right factions which broke out even before the Germans departed in 1944 and which continued until August 1949. The communist-led forces were roundly defeated, while Leivaditis and scores of leftist writers and artists were imprisoned and terrorized in the archipelago of island camps spread across the Aegean. When Leivaditis came out of prison in 1951, he stepped into a society riven by the polarizations of the Cold War and dominated in the political sphere by the authoritarian Right, culminating in the seizure of power in 1967 by a military junta. The junta fell in 1974 and the country set out on the path of democratization, but by then so much blood had been spilled and so many lives lost or destroyed that a deep sense of disillusionment, if not defeat, had set in amongst formerly politically committed writers. This also was the trajectory followed by Leivaditis: the ardent communism of his youth began to thaw during the Khrushchev era, and by the time we get to *The Three* faith and hope have given way to an existential crisis over the futility of life.

In the context of Leivaditis' corpus, *The Three* is an unusual work. It is not a poem, despite its inclusion in (volume 2 of) Leivaditis' collected poetry. Rather, it is written in the form of a drama or play. Leivaditis had previously experimented with this genre on three occasions: *The Horse-Eyed Women* (1958), set in a dingy hotel where a married woman is caught in the act by her husband, who murders her, attacks her lover, and kills himself; *Cantata* (1960), which recounts the arrest, torture, trial and execution of an anonymous, Christ-like figure fighting for social justice; and *The Last Ones* (1966), consisting of vanquished veterans and comrades meeting in the aftermath of the civil war in an apartment block, visited also by the mythical Clytemnestra and Pylades. The almost-overpowering spirit of dejection in these works is carried over into *The Three*, but the latter abandons their verse form while also dispensing with standard dialogues and narrative arcs. Here the characters talk, but not with one another: in their disconnection, dialogue turns into monologue. And what they have to say concerns, not what is going on at present, but events or figures remembered or even fabricated, and then described fragmentarily. In short, this is a play that would not translate well on stage (for further discussion of Leivaditis' writings, see Benatsis and Filokyrou).

The setting is a ward in a psychiatric hospital, whose location is undisclosed. The building is in shabby condition: mention is made at the outset of poor lighting, dampness and crumbling walls; and later the asylum is pictured as “bare, run-down”, with a ceiling leaking water onto a patient's bed. As the narrator ironically states, these are “adornments suitable for outcasts”, for the condition of the facilities mirrors the subjective state of the inmates, marked as it is by the moods of fear, anxiety, insecurity, despair, sorrow, distrust, guilt, isolation and bewilderment. As if to reinforce this, nearly every scene is set at night or its approach, and in dreary weather.

It is in this bleak environment that Leivaditis places his two leading characters, Symeon and Raphael, both hospital inmates (the third person of the title is unnamed and never speaks directly). Symeon comes from a distinguished, wealthy family which subsequently fell into

poverty. He is suspicious and apprehensive, if not paranoid, particularly in relation to the psychiatric staff. Other people are encountered as strange and threatening, hence the lack of interaction and the turn inward, manifested in Symeon's religious temperament. His name, meaning in Hebrew "one who hears" (from Gen. 29:33), was perhaps borrowed from the Gospel figure of the old and devout man who sings the *Nunc Dimittis* in the Jerusalem Temple upon recognising the infant Jesus as the promised Messiah (Luke 2:25-35). Like his biblical namesake, Leivaditis' Symeon is engaged in prayer and infused with divine grace, and is thereby afforded signs of redemption, albeit much slighter ones (e.g., a small feather), and surrenders himself in the end entirely to God.

Most of the speaking parts, however, are allotted to the "talkative" Raphael who, unlike Symeon, has given up on prayer, finds the "eternal intimations" inscrutable, and is overpowered by feelings of alienation, worthlessness and purposelessness. It is primarily through Raphael that questions of intelligibility are explored – the intelligibility of the world and of the language employed to make sense of it. As one would expect in a psychiatric ward, the line between reality and fantasy is constantly crossed, as events are permeated by absurd, mysterious, otherworldly and paranormal phenomena (showcasing Leivaditis' variety of magical realism). Raphael mistakes his coat for a menacing man; the dead (Raphael's maidservants and Symeon's tailor) return to the world of the living; behind the mask worn by a dead man lies nothing at all; a voice in distress is heard from an unoccupied room; three musicians stand silent on the street but their singing is clearly audible; and Raphael gives expression to the incongruity between reality and desire when stating that "things fall from our hands without reason" and "there's somewhere you must go just when everything is of no avail".

Even the attempt to articulate these absurdities is undermined. There is a lack of transparency and coherence in the discourses, not because the language is difficult (Leivaditis is known for his direct, conversational style) but rather because of the many untruths, exaggerations and digressions, secrets and silences, paradoxes and ambiguities, all of which transfer meaning-making responsibility to the reader – and the translator. On the semantic level, indeterminacy is produced in part by the absence of context, especially around the use of pronouns. When, for example, Raphael's family members say "Maybe the previous tenant left it", or an unnamed third party is quoted as asking "Will we ever find out about it?", we are left in the dark as to what "it" refers to, though we are handed hints to something negative or sinister, like Symeon's reference to the capitalized "It". On the syntactic level, comprehension is obstructed by an idiosyncratic syntax of paratactic phrases, with copious use of commas but few periods, creating a staccato, scattered narration (replicating the piling of thoughts and images in the inmates' minds). (The Greek text I have used is that reproduced in Leivaditis' Collected Works of 2015, while earlier, stand-alone editions of *The Three* made even greater use of commas.) My aim has been to preserve as far as possible these complexities in sense and sound, in tone and voice, so as to evoke the desperate quest for connection and illumination played out in the text by its hapless characters – but played out also in the rewriting of the text by its translators, who (to borrow from Symeon's final words and one of Leivaditis' favourite tropes) may well be like the blind man lighting his lamp.

Bibliography

Benatsis, Apostolos. *Η Ποιητική Μυθολογία του Τάσου Λειβαδίτη [Tasos Leivaditis' Poetic Mythology]*. Epikairotitia Editions, 1991.

Filokyrou, Elli. *Ένοχος Μιας Μεγάλης Αθωότητας: Η Ποιητική Περιπέτεια του Τάσου*

Λειβαδίτη [*Guilty of a Great Innocence: Tasos Leivaditis' Poetic Adventure*]. Nepheli Editions, 2012.

Leivaditis, Tasos. *Ποίηση: τόμος δεύτερος, 1972-1977* [*Poetry: volume two, 1972-1977*]. Metronomos Editions, 2015.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ
Τάσος Λειβαδίτης

THE THREE
Tasos Leivaditis

Translated by N N (Nick) Trakakis

Έπρεπε να συμβεί κι αυτό: ζήτησα το αδύνατο.

Και πια κανείς δεν έμαθε τί έγινε...

Σκηνικό:

Μεγάλος θάλαμος σ' ένα άσυλο, κάπου. Δυο σειρές κρεβάτια. Μισοσκόταδο, υγρασία, τοίχοι πεσμένοι – διακόσμηση κατάλληλη γι' απόβλητους. Ένας ήσυχος θόρυβος έρχεται απ' το προαύλιο καθώς οι υπόλοιποι τρόφιμοι κάνουν τον περίπατό τους.

Πρόσωπα:

Ο Συμεών κι ο Ραφαήλ Ελεάζαρ – έτσι, τουλάχιστον, ισχυρίζεται. Γιατί είναι πολύ ωραίο όνομα για έναν μόνον άνθρωπο. Ίσως γι' αυτό είναι και τόσο ομιλητικός. Βέβαια, ήταν κι ο άλλος εκεί, αλλά σ' αυτόν είναι απαγορευμένο να μιλήσει.

Συμεών

Είναι παράξενο, αλήθεια, πώς βρίσκεται κανείς κάπου, εδώ ή εκεί, χωρίς να διαλέξει ή από απροσεξία (δική του, άραγε;), έτσι κι εκείνοι τώρα επέμεναν, «μα, κύριοι», τους λέω, «εγώ έχω τον ουρανό, τί να την κάνω τη δυστυχία»,

αποφάσισα, λοιπόν, ν' αμυνθώ, να υπερασπίσω τουλάχιστον, αν όχι τίποτ' άλλο, τα λίγα λόγια της προσευχής μου – εξάλλου πόσοι δεν παραπλανιούνται με τα πιο φανερά, κι αυτοί που μας παίρναν τα έπιπλα, γέλασαν, τότε, καθώς η μητέρα τους φώναζε: «προσέχτε το πιάνο», σαν να 'πρεπε κάθε πράγμα που υπάρχει να φαίνεται,

κ' ίσως είχε δίκιο ο Νικάνορας που έλεγε ότι είναι Θεός, γιατί, συχνά, πήγαινε σε μια γωνιά στην αποθήκη κι έκρυβε το πρόσωπό του, σαν τον Θεό την ώρα που στάθηκε μπροστά του ο πρώτος νεκρός.

This too had to take place:

I asked for the impossible.

But no one found out what happened...

Scene:

A large ward in an asylum, somewhere. Two rows of beds. Semi-darkness, humidity, crumbling walls – adornments suitable for outcasts. A muffled noise emerges from the courtyard as the remaining inmates take their walk.

Characters:

Symeon and Raphael Eleazar – this, at least, is what he claims. Because it is too beautiful a name for one person only. Perhaps that's why he is so talkative. But he was forbidden to converse with the other, who was of course there too.

Symeon

It really is strange that you find yourself somewhere, here or there, without having chosen it or out of carelessness (your own, perhaps?), and so they too were now insisting, “but gentlemen,” I said, “I have the sky, what need have I of unhappiness?”

I decided therefore to put up a defence, to at least stand up for, if nothing else, the few words of my prayer – besides, how many are not led astray by the most obvious things? and when they were taking our furniture away, they laughed after mother shouted at them: “watch the piano!” as though each thing that exists had to be visible,

and maybe Nikanoras was justified in saying that he was God, for he would often go to a corner of the storeroom and hide his face, like God when the first dead person stood before him.

Ραφαήλ

Ύστερα η πόρτα έκλεισε και δεν μπόρεσα ν' ακούσω τίποτ' άλλο, εξάλλου δεν ήταν παρά μια φτωχή τραγουδίστρια που δεν τραγουδούσε πια, μα ήξερε να κρατάει το μικρό μπουκέτο, σαν να την έβλεπαν, «Ραφαήλ», μου λέει, «δε λέγομαι Ραφαήλ», της λέω, «τότε, τί άλλο μπορεί να 'ναι», μου λέει, βρισκόμουν, ακριβώς, έξω απ' το ταχυδρομείο, νύχτα, γιατί του είχα στείλει αλλεπάλληλα γράμματα, που μου επιστρέφονταν, όπως ήταν φυσικό, μα να που τώρα έπαιρνα την απάντηση, έψαξα για κάποιο φως να την διαβάσω, μα εκείνο το καταραμένο φανάρι το σάλευε ο άνεμος, όπως κάποτε ένα άλλο φανάρι στο αμάξι που έφευγε με την άρρωστη, κι εγώ έτρεχα πίσω του, και θυμάμαι, λίγο πριν ξεκινήσει, ωχρή, έσκυψε απ' το παράθυρο του αμαξιού, «να το φυλάξεις με προσοχή», είπε, κ' ίσως αυτό ήταν ό,τι ωραιότερο είχε ακούσει ο κόσμος.

(Παύση)

Ραφαήλ

Δεν μπορώ να φανταστώ τίποτα πιο ποταπό από κείνη τη σκηνή, υποψιαζόμουν, μάλιστα, πως πλήρωνε τον θυρωρό και τον άφηνε να παραμονεύει στις σκάλες, γιατί πώς αλλιώς να εξηγήσει κανείς αυτήν την απελπιστική ησυχία, και συχνά κρατούσε το καπέλο του μ' έναν τρόπο, σαν να 'χαμε κάνει μια τρομερή συμφωνία, «άθλιε», του φώναζα και τον έπιασα απ' το λαιμό, μα δεν κρατούσα παρά το φτωχό παλτό μου, που προσπαθούσα με λίγες καρφίτσες να το φέρω σε λογαριασμό, κι όπως είμαι δύσπιστος, πήγα και το κρέμασα κι αυτό, ποιός ξέρει τί μπορεί να συμβεί, και τί άλλο από δήμιος μπορεί να 'ναι εκείνος που σ' αναγνωρίζει αμέσως,

θυμάμαι, μάλιστα, πως οι γριές υπηρέτριες, παρόλο που είχαν πεθάνει, στέκαν ακόμα παράμερα, κι έπρεπε να χαμηλώνω το κεφάλι, για να το υπομείνω που δεν τους έφερνα τίποτα.

Συμεών

Raphael

The door then closed and I couldn't hear anything else, in any case she was nothing more than a penniless singer who no longer sang but knew how to hold a small bouquet as though they were watching her, "Raphael," she said to me, "I'm not Raphael," I replied, "what else then could it be?" she said, I was right outside the post office, at night, because I had sent him one letter after another, which were returned to me, as was expected, and yet here was the reply now being handed to me, I looked for some light to read it, but that damned lamp kept moving about in the wind, as once happened with that other lamp in the carriage departing with the sick woman, I was running after it and I remember, just before it set off, she leaned out the carriage window, looking pale, and said: "take good care of it," and that was possibly the most beautiful thing the world had ever heard.

(Pause)

Raphael

I can't imagine anything more vile than that scene, I even suspected that he was paying the doorman to let him lurk around the stairs, for how else could one explain that despairing silence? and he often held his hat in such a way as though we had made a dreadful agreement, "you scoundrel!" I shouted and grabbed him by the neck, but I was holding onto nothing more than my shabby coat, which I was trying to patch with a few pins, and distrustful as I am, I went ahead and hung it, who knows what could happen? and who else could the one who immediately recognizes you be but an executioner?

I indeed remember how the old maidservants, even though they had died, still stood to the side, and I had to bow my head so as to shoulder the fact that I hadn't brought them anything.

Symeon

Γυμνό, φτωχό άσυλο, μόνο η βροχή το γνωρίζει, και τη νύχτα στάζει απ' το ταβάνι, για να μη μαλώσουν τον γέρο που κατουρήθηκε πάνω του, κι όταν καμμιά φορά η τρελή γυναίκα θήλαζε το ξύλινο κουτάλι, ακούγαμε το κλάμα του μικρού Ιησού,

έτσι, με τόσα ασυνήθιστα γεγονότα πού να βρει καιρό να φτιάξει κανείς τη ζωή του, και προς τί; είναι όμορφο να βασιλεύει ο ήλιος και να κάθεται ήσυχος, καπνίζοντας το τσιγαράκι που πέταξε ο κύριος διευθυντής, και πλάι σου η Μαρία, την είχαν φέρει τελευταία (απ' το Ευαγγέλιο, βέβαια), κ' ήταν πάντα χαμογελαστή, καθώς ξεμπέρδευε ένα κουβάρι μαύρο μαλλί, «τί κάνεις εκεί, Μαρία;» της έλεγα, «πρέπει να του δείχνω το δρόμο», απαντούσε,

κ' η θεια-Αλόη, που 'χε ξεγεννήσει τόσες και τόσες, πίστευε στην άμωμη σύλληψη, αφού μια άλλη στιγμή γεννιέται πάντα κανείς.

Ραφαήλ

Δεν είχα ποτέ μεγαλοψυχία για τον εαυτό μου, έτσι εύκολα έπεφτα στην οποιαδήποτε παγίδα, και συχνά, πίσω από κάποιο παραβάν στα μικρά μαγαζιά καθόταν σιωπηλός, κοιτάζοντας τάχα αλλού, εκείνος που σε ταπεινώσε κάποτε, «αυτό είναι έγκλημα», φώναξα, βέβαια το αληθινό έγκλημα θα γινόταν αργότερα, γιατί, όπως το μαντεύετε, άνθρωπος ασήμαντος δεν είχα φτιάξει ποτέ στη ζωή μου επισκεπτήρια, προτιμούσα μια σκοτεινή στοά ή μια πάροδο, εκεί, όμως, στεκόταν η γριά, κρατούσε το παλιό σίδερο του σιδερώματος και φοβέριζε τα σκυλιά, «δεν έπρεπε να του το πάρεις», της λέω, γιατί αυτό το παλιό σίδερο τύλιγε μ' ένα βρόμικο πανί ο μεγάλος αδελφός (που 'χε γεννηθεί ηλίθιος), και το νανούριζε με μιαν ανείπωτη μητρότητα, σαν να γνώριζε όλους τους πόνους.

Συμεών

A bare, run-down asylum, recognized only by the rain, and at night the ceiling leaks so that they don't have to scold the old man who wets himself, and when at times the mad woman suckled the wooden spoon we could hear the cries of baby Jesus,

and so, with such unusual events, how could one find the time to fix their life? and what for? it's lovely for the sun to be setting as you sit quietly, smoking the cigarette butt thrown away by the warden, and next to you is Mary, they had brought her in last (from the Gospels, of course), and she was always smiling while untangling a ball of black wool, "what are you doing there, Mary?" I'd say, "I must show him the way," she'd reply,

and aunty Aloe, who had delivered countless babies, believed in the immaculate conception, since one is always born at some other moment.

Raphael

I never showed myself any magnanimity, and so I'd easily fall into whatever trap was set, and the one who once humiliated you would often sit silently behind a screen in a small shop, pretending to look elsewhere, "that's a crime!" I shouted, in fact the real crime would take place later, because as you would've guessed I am an insignificant man who has never in his life made a visiting card, I'd choose instead a dark arcade or a side street, but an old woman would be standing there, waving about a worn-out iron to scare the dogs away, "you should not have taken it from him," I said, because my older brother (who was born an idiot) would wrap that old iron with a dirty rag and lull it to sleep with an unspeakable motherliness, as though he had experienced all the pain there is.

Symeon

«Κύριε ελέησον, Κύριε, ελέησον», ψέλναμε
το βράδυ στον εσπερινό, μόνο τη δύστυχη
Ελισάβετ με τα εκζέματα την έδιωχναν, κι
εκείνη καθισμένη στον κήπο παράμερα
ξυνόταν τόσο βαθιά, που βλέπαμε, μια-μια,
να πέφτουν από πάνω της όλες οι αμαρτίες,
έτσι, τώρα προσέχω, αχ, πού τις
έβαλα, αναρωτιέμαι ακόμα – είχα κρύψει τις
παντόφλες του πατέρα, κάποτε, παιδί, το
ίδιο βράδυ ο πατέρας σηκώθηκε,
μεσάνυχτα, έφαξε λίγο για τις παντόφλες,
μα φαίνεται δεν πρόφταινε και πήγε
ξυπόλυτος κι άνοιξε την πόρτα, «πώς
τελείωσαν όλα, Θεέ μου», φώναξε,
κι όταν καμιά φορά με ρωτάνε, η
προετοιμασία τί θα πω και η θεία χάρη με
κάνουν να μην απαντώ όπως θα 'θελαν,
σώζοντας έτσι κάτι πιο πολύ.

Ραφαήλ

Εξάλλου ήταν μια συνήθειά μου, τί τους
πείραζε – όλα αυτά, βέβαια, είναι μια
ιδιωτική ιστορία, μόνο η μητέρα
καταλάβαινε κι έλεγε κάπως ταραγμένη,
«πάλι άφησες φως στην κάμαρά σου», αφού
ο συνένοχος είναι παντού κι ακουμπάς μ'
ευτέλεια πάνω του, ιδιαίτερα, όμως, τα
βράδια, όταν βγάζαμε τα λουλούδια έξω, η
μυρουδιά του σπιτιού γινόταν αποπνιχτική,
κι αργότερα έρχεται ο άλλος να σου θυμίσει
τη συμφωνία, αλλά καλύτερα ας τα διηγηθώ
απ' την αρχή, στο τέλος-τέλος θα την
παζάρεψα τη ζωή μου, δεν έχω άλλη, ίσως
γιαυτό γίνομαι πιστευτός,

κι όπως σκοτεινιάζε, ένα φθινόπωρο
άθλιο, μάζεψα ό,τι είχε απομείνει και
φώναξα τον πλανόδιο έμπορο, «δε θέλω
λεφτά», του λέω, «μόνο καθώς θα στρίβεις
το δρόμο, να πεις σιγανά τ' όνομά μου».

(Παύση)

Ραφαήλ

Σκέφτομαι, καμιά φορά, αν υπάρχει λίγος
τόπος άδειος μες στη ζωή μας, να μείνουμε
κι εμείς, και ποιός είναι τάχα ο παρείσακτος,
ίσως, κιάλας, γιαυτό σκεπάζουν τους

“Lord have mercy, Lord have mercy,” we
chanted in the evenings at vespers, but they
wanted to throw out wretched eczema-
ridden Elisabeth, and she would sit on her
own in the garden, scratching herself so
intensely that we could see all the sins
falling from her one by one,

and so now I take care, ah! where I
put them I still wonder – once, when I was
little, I hid father's slippers, that same night
father got up at midnight, he briefly looked
for his slippers but it seems he didn't have
time and went barefoot to open the door,
“my God! everything's come to an end!” he
exclaimed,

and when they sometimes ask me,
the preparations I make about what to say
and the divine grace compel me to answer in
a way they don't like, thus saving something
greater.

Raphael

It was in any case a habit of mine, why did it
bother them? – all this of course is a private
affair, mother alone understood and,
somewhat agitated, would say, “you again
left the light on in your room,” because the
accomplice is everywhere and you sordidly
lean upon him, but the odour in the house
would become suffocating especially in the
evening once we took the flowers outside,
and afterwards the other arrives to remind
you of the agreement, nonetheless it's best I
tell it from the beginning, in the end I would
have bargained my life away, I have no
other, maybe that's what makes me credible,

and as night fell, one miserable
autumn, I collected whatever was left and
shouted to the pedlar, “I don't want money, I
only want you to quietly say my name as
you turn the corner.”

(Pause)

Raphael

I sometimes question if there exists a bit of
empty space in our lives, so that we too
could stay there, and who, I wonder, is the
intruder? perhaps that's why they even cover

καθρέφτες, για να μη δούμε ποιός είναι ο αληθινός νεκρός, κι όταν κατεβήκαμε τη σκάλα, διωγμένοι, η σκάλα μας ακολούθησε, κι ας λένε οι άλλοι ότι τρικλίζουμε, αφού στο δρόμο δε συναντάς παρά φθαρμένα παπούτσια, όπου φεύγουν ψυχές κυνηγημένες, δίνοντας έναν καινούργιο δρόμο στον Θεό,

όμως, εκείνο το ηλίθιο παιδί που γελούσαμε όλοι μαζί του έρχεται τώρα τις νύχτες γερασμένο, «πώς έγινες έτσι», του λέω, «εσύ όταν πέθανες ήσουν σχεδόν παιδί», «δε γελάνε πια μαζί μου», μου λέει, κ' η νύχτα ήταν προχωρημένη πολύ, και πια δεν εύρισκα τα λόγια της προσευχής μου.

Συμεών

Αυτοί που πολύ βασανίστηκαν, γιατί δεν ξέρανε τί να κάνουν τον εαυτό τους, κι όταν το 'μαθαν είχε πια βραδιάσει – και, καμμιά φορά, βγάζουν το παλιό καπέλο τους έξω απ' το παράθυρο, στη βροχή, κ' ύστερα το κοιτάνε ευτυχισμένοι, αφού εκεί που πήγαν τους είχαν με χαρά υποδεχτεί και τους είχαν βάλει να καθίσουν στο ίδιο τραπέζι μαζί τους,

αυτοί, που έζησαν χωρίς ιστορία, σαν τον Θεό,

κι ο γερο-ράφτης, πεθαμένος χρόνια, πάντα λίγο πιωμένος, ήρθε εκείνο το βράδυ, «τα μέτρα», μου λέει, «δε μου τα 'δωσαν σωστά», «μα εγώ», του λέω, «δεν είχα ποτέ δική μου γωνιά – πού, λοιπόν, να το κρύψω;»

αυτοί, που με τα φτωγά παραμελημένα λόγια τους, ίσως να σκέπασαν εκείνο που θα πεθαίναμε, αν φανερωνόταν.

Ραφαήλ

Ήταν στ' αλήθεια παράλογο κι έπρεπε να θάψουμε το συντομότερο όλα αυτά τα περιστατικά, «Τερέζα», ψιθύρισα, χωρίς κι εγώ να το πιστεύω, ενώ εκείνος φορούσε πάντα το ξένο φαρδύ πανωφόρι, μ' έναν τρόπο, σαν να 'ταν μόνο για το κιγκλίδωμα πίσω του, και συχνά καθώς βράδιαζε, «τί είναι άραγε εκεί και γιατί πηγαίνω;» αναρωτιόμουν, χάνοντας έτσι τη ζωή μας σε

the mirrors, so that we don't see who the deceased really is, and when we came down the stairs, persecuted, the stairs followed us and let people say that we stagger, for on the road you come across nothing but worn-out shoes left by hounded souls, offering a new road to God,

but that idiot child we all used to laugh at now comes at night looking aged, “how did you get like that?” I ask, “when you died you were practically a child,” “they no longer laugh at me,” he replies, and the night was well advanced and I could no longer find the words of my prayer.

Symeon

Those who were greatly tormented because they didn't know what to do with themselves, and by the time they found out night had already fallen – and now and then they stick their old hat outside the window, in the rain, and afterwards they look at it blissfully, because where they went they were received with joy by the hosts, who seated them at their own table,

those who lived without history, like God,

and the old tailor, dead long ago, always a little drunk, came that evening, “the measurements they gave me,” he said, “they weren't correct,” “but I never had a nook of my own,” I replied, “so where could I hide it?”

those who, with their poor, neglected words, possibly covered that which we would have died from, had it appeared.

Raphael

It really was absurd and we had to bury all those incidents as soon as possible, “Teresa,” I whispered, without believing it myself, while he always wore that strange, large overcoat in such a way as if it was meant only for the railing behind him, and often as night fell I would wonder “what's there?” and “why am I going?” thereby losing our life in family names, or even in

οικογενειακά ονόματα, ή έστω με καθημερινές βρομερές σκηνές, «ίσως έχουν πένθος», σκέφτηκα, γιατί τότε μόνο μ' άφηναν να κάτσω κι εγώ στο τραπέζι, ώσπου ένιωθα στο πρόσωπό μου εκείνο το σημάδι από ένα ψεύτικο κόσμημα της μητέρας, τότε που μ' έσφιγγε πάνω της, κι εγώ πώναγα, αλλά δεν πώναγα, ο Θεός ξέρει πώς –

έτσι η πιο αλησμόνητη ιστορία δε θα γραφτεί ποτέ, αφού πρέπει να την ξεχάσουμε, για να ζούμε ακόμα...

(Παύση)

Ραφαήλ

«Ίσως να το άφησε ο προηγούμενος ενοικιαστής», λέγαμε, καμμιά φορά τρομαγμένοι, γιατί ποιός να καταλάβει τους αιώνιους υπαινιγμούς, έτσι είμαστε πάντοτε απροετοίμαστοι, και μόνο οι γυναίκες, μαζεμένες στη μέσα κάμαρα, κλαίγανε ήσυχα, γιατί ήταν στον καιρό που ξεχνάμε τα λόγια (κι ας γίνονται πιο απαραίτητα), κ' ύστερα, όταν ο πολυέλαιος έπεσε, μ' έναν τρομερό κρότο, αντικρίσαμε τον άνθρωπο με την προσωπίδα, νεκρό, «ώστε αυτός ήταν», σκεφτήκαμε όλοι με ανακούφιση, μα όπως ένα χέρι τού ξεσκέπασε το πρόσωπο, είδαμε με τρόμο πως δεν υπήρχε κανείς, κ' ήταν ακόμα μια φορά που μας είχε παραπλανήσει,

κι επειδή ο οικογενειακός γιατρός δεν είχε ακόμα ξυπνήσει, αναγκάστηκα να τον περιμένω έξω, καθισμένος στην πόρτα, εδώ που με βλέπετε.

Συμεών

Γιατί ποιός άλλος ζει αληθινά από κείνον που πάει στο χαμό, και το ξέρει, και συχνά ψηλαφώντας μες στο σκοτάδι το βρίσκαμε, ίσως γιατί ήταν η αναπάντεχη ώρα, ή ίσως γιατί αυτό κρατάει τη ζωή μες στους αιώνες, όμως, καμμιά φορά, ηρεμώ, όλα είναι ωραία γύρω μου, κι εγώ είμαι παιδί και βρίσκομαι με το θείο μου τον Ηλία, «θείε», του λέω, «είμαστε φτωχοί, πρέπει κάτι να κάνεις κι εσύ», «ψάχνω για τον Κύριο», μου λέει, «μα πώς ψάχνεις, καθισμένος εδώ, έξω

everyday dirty scenes, “maybe they’re mourning,” I thought, because only then would they allow me to sit at the table, until I felt on my face the imprint from mother’s cheap jewellery as she pressed me close to her, and I’d be in pain but I was not in pain, only God knows why –

and so the most unforgettable story will never be written, for we must forget it in order to go on living...

(Pause)

Raphael

“Maybe the previous tenant left it,” we would sometimes say, frightened, for who can understand the eternal intimations? and so we are always unprepared, and only the women, gathered in the inner room, quietly cried, because it was the time when we would forget the words (even though they had become more essential), and later, when the chandelier fell with a terrifying crash, we saw the mask-wearing man lying dead, “so it was him,” we all thought, relieved, but when his mask was taken off we noticed in terror that there was no one there, once again he had misled us,

and because the family doctor had not yet woken up, I had to wait outside and sit by the door,

here where you see me.

Symeon

For who is it that truly lives other than the one heading to one’s doom, in full awareness? and often, after fumbling around in the dark, we would find it, perhaps because it was the unexpected hour, or perhaps because that is what sustains life through the centuries,

but at times I calm down, everything around me is beautiful, I am a child and find myself with uncle Elias, “uncle,” I say to him, “we’re poor, you have to get a job,”

απ' το καπνοπωλείο;» «ναι», μου λέει, και μου 'δειξε κάτω απ' το σκαμνί,

κι εκείνος ο θλιμμένος άντρας, στο γειτονικό θάλαμο, ήθελε να πετάξει, έλεγε, και τρεφόταν μόνο με ψίχουλα, ώσπου βέβαια πέθανε, κι όταν τον θάψαμε, απ' τους δρόμους που πέρασε το φέρετρο, γυρίζοντας αργότερα, βρίσκαμε κι από ένα μικρό φτερό.

Αλλιώς θα 'ταν μάταιος ο κόσμος.

Ραφαήλ

«Θα το μάθουμε ποτέ;» ρώτησε, καθώς ανέβαινε τώρα σ' ένα θαμπό αφηρημένο αμάξι, αβοήθητος, όπως όταν μπαίνεις σε μια άλλη ηλικία, όταν, όμως πέρασε ο πρώτος τρόμος, αλλάξαμε τη θέση του καναπέ, ένα σπίτι ερείπιο που έπρεπε να το κρύβουμε με μικρές ψεύτικες χειρονομίες, «μόνο να ρίχνετε καμμιά φορά το βλέμμα προς τα κει», είπε, κ' είδα το χέρι του πάνω στο κιγκλίδωμα, εκτός απ' τις μέρες που έβρεχε κ' η θυρωρός το λυπόταν και το 'μπαζε στο δωμάτιό της, και συχνά, καθώς τρώγαμε σιωπηλοί, κοίταζα το μπαλκόνι, μα ήταν τώρα μια βεβαιότητα όμορφη, χωρίς κανένα θάρρος, ενώ ο πατέρας συνέχιζε την κουβέντα του με τον κηπουρό, που, όπως όλα, μας είχε εγκαταλείψει κι αυτός από χρόνια, «γιαυτό ταπεινώνομαι», του λέω, «για να 'ναι όλο δικό μου»,

χωρίς να το ξέρει κανείς!

Συμεών

«Συμεών, πρέπει να προσέχεις, καλέ μου», έλεγα μέσα μου, και κάρφωνα σφιχτά το σακάκι μου με μια παραμάνα, αφού κανένας δεν έμαθε ποτέ το μυστικό, κι όπου να 'ναι σημαίνει,

αυτοί, που όταν τους μιλάς, σου απαντάνε ύστερα από ώρα, σαν να 'πρεπε ο λόγος να κατεβεί πολύ βαθιά για να τους βρει,

“I’m searching for the Lord,” he replies, “how can you be searching when you’re sitting here, outside the tobacconist?” “yes,” he says and points under the stool,

and that sorrowful man in the adjacent ward said that he wanted to fly, and he would feed only on crumbs, until naturally he died, and after we had buried him, whenever we walked along the streets the coffin had passed through, we’d even come upon a little feather.

Otherwise the world would have been meaningless.

Raphael

“Will we ever find out about it?” he asked as he now, all by himself, stepped into a blurred, spectral carriage, the way one enters upon another year of life, but after the initial terror had passed we moved the position of the couch, a house in ruins, one we had to hide with small, hollow gestures, “but every now and then cast your glance over there,” he said, and I saw his hand on the railing, except on rainy days when the doorkeeper would take pity on it and slip it into her room, and often, as we silently ate, I would look at the balcony, yet it was now a lovely certainty, lacking all valour, while father continued his conversation with the gardener, who, as with everything else, had abandoned us long ago, “that’s why I humiliate myself,” I said to him, “so that it will all be mine,”

without anyone knowing!

Symeon

“Symeon, you must watch out, my dear,” I’d say to myself as I tightly fastened my jacket with a safety pin, since no one ever discovered the secret, and anytime now the bell will toll,

those who, when you speak to them, take a long time to reply, as though each word spoken had to descend very deep before encountering them,

κι εκείνος με τ' απαλά μάτια που 'χε σφάξει τις τρεις γριές, «δε μ' άφηναν να δω στο υπόγειο», έλεγε, κ' ίσως εκεί να 'ταν το παλιό χριστουγεννιάτικο δέντρο,

αυτοί, που μόλις στέκεσαι μπροστά τους, *αχ*, όλα τα καταλαβαίνεις, ώσπου βράδιαζε, ερημιά, δεν ακουγόταν τίποτα, μονάχα κάποιος που κινούσε τις φτερούγες του μέσα στον ύπνο του μανιακού, που είχε αποκοιμηθεί στην άκρη της στέγης.

Ραφαήλ

«Προπάντων γι' αυτό», έλεγε, κι εμείς χαμηλώναμε το βλέμμα, γιατί μας φόβιζε η υποψία πως τελικά αυτό θα μας ξέφευγε, «ίσως είναι η τιμωρία», σκέφτηκα, γιατί πάντα μια παγερή πνοή φυσούσε από κρυφές εξομολογήσεις, κ' ίσως αργότερα μάθουν πώς έζησα,

στεκόμουν, λοιπόν, στις γωνιές ή πίσω απ' τα έπιπλα, με μια κίνηση θείας αγνότητας, σαν κάποιον που τον ξεκρέμασαν και τον λησμόνησαν κάπου, ενώ η γυναίκα περνούσε το βράδυ στο δρόμο μ' ένα ωραίο άσπρο φόρεμα (από μια παλιά ταπείνωση ίσως), αλλά γιατί αργοπορούσε το βήμα της έξω απ' το σπίτι; Ή μήπως, άραγε, το άκουγε κι αυτή!

(Παύση)

Ραφαήλ

Ποιός είναι, λοιπόν, αυτός που σωπαίνει και τί του οφείλουμε, που τα πράγματα μας πέφτουν δίχως λόγο απ' τα χέρια, μονάχα η μεγάλη αδελφή σηκωνόταν άξαφνα, αινιγματική, αφού έτσι γράφεται η τύχη των ανθρώπων – ποιός είναι αυτός που στέκει παράμερα, και με τί άλλο να ζήσεις, «σαν την Ελένη είσαι κι εσύ», μου λέει (και το είχα κι εγώ καταλάβει),

γιατί είναι κάπου που πρέπει να πας και τότε δεν ωφελεί τίποτα, η λάμπα αχνίζει απ' το ανομολόγητο, κ' οι χυμένες καρφίτσες στο πάτωμα είναι τώρα ο μόνος δρόμος, βέβαια, εμένα προσωπικά δε με

and that man with the gentle eyes who slew the three old women, said: “they didn't let me look in the basement,” and perhaps that's where the old Christmas tree was,

those who, once you stand before them, *ah!* you understand everything, night fell, desolation, nothing could be heard, except for someone stirring their wings within the sleep of a maniac who had dozed off on the edge of the roof.

Raphael

“Above all because of that,” he'd say, and we'd lower our gaze, for we were frightened of the suspicion that in the end it would escape from us, “this could be the punishment,” I thought, because an ice-cold breeze always blew from secret confessions, and afterwards they might find out how I had lived,

and so I'd go and stand at the corner of the room or behind the furniture, in a bearing of divine purity, like someone who has been unfastened from his noose and left behind somewhere, while the woman would spend the night on the street wearing a beautiful white dress (from some old humiliation perhaps), but why was she walking at a slow pace outside the house? Is it possible that she too could hear it?

(Pause)

Raphael

Who is the one, then, that falls silent and what do we owe them, given that things fall from our hands without reason, our elder sister alone would suddenly get up, mystified, because that's how the destiny of each person is written – who is the one standing to the side? and how else is one to live? “you are just like Helen,” he said to me (and I too could see it),

because there's somewhere you must go just when everything is of no avail, the lamp steams up from the unutterable, and the only path now is marked by the spilled pins on the floor, and as happens in the most

είχαν δει ποτέ, όπως γίνεται στις πιο όμορφες ιστορίες, κ'είχε αρχίσει κιόλας να σκοτεινιάζει, που είναι πάντα πιο εύκολο να συγχωρήσει κανείς.

Συμεών

Αυτοί που δεν έχουν παρά μια μικρή χαρτονένια βαλίτσα, μ' ένα λυπημένο άλογο μέσα, κι όταν οι άλλοι τους βρίζουν, εκείνοι βρίσκονται κιόλας εκεί πέρα,

«ακούστε», τους λέω, «ή δεν υπάρχει Θεός, οπότε πρέπει να προφτάσουμε αυτόν που κατεβαίνει τη σκάλα, ή υπάρχει, και τότε τί είναι μια θλίψη ακόμα περισσότερο», και θυμήθηκα τη ζωή μου, αγιάτρευτη απ' τις ακαθόριστες κάμαρες, «και μένα δε μ' άφησαν», είπα, εννοώντας το σούρουπο και την αιώνια νοσταλγία,

κι ο ήσυχος εκείνος άντρας δεν είχε μιλήσει ποτέ όλα αυτά τα χρόνια, μόνο ένα βράδυ βρήκε ένα κραγιόν κι έβαψε τα χείλη του, «είσαι γυναίκα, ρε;» του φωνάζαμε, εκείνος χαμογέλασε ντροπαλά και είπε μονάχα: «ο πατέρας έδερνε συχνά τη μητέρα, μα εκείνη δεν έβγαζε μιλιά».

Αλλιώς θα 'ταν μάταιος ο κόσμος.

Ραφαήλ

«Δεν έχω, δεν έχω, σου λέω» ακούστηκε άξαφνα βραχνά απ' το πάνω πάτωμα, που έμενε χρόνια ακατοίκητο, κοιταχτήκαμε μ' έκπληξη που δεν άργησε να γίνει φόβος, όταν το άλλο βράδυ ακούστηκε ξανά, «δεν έχω, δεν έχω», με παράπονο, για κάτι άγνωστο ή ίσως κι ανύπαρκτο, «δεν έχω», κ' οι γυναίκες άπλωναν τώρα το χέρι χλωμές, σαν να μην εύρισκαν πια την πόρτα, κι ο νεαρός κληρικός του τρίτου μπαινόβγαينه κλεφτά στο σπίτι, ώσπου τελικά έφυγε.

Το μυστήριο, ωστόσο, λύθηκε ξαφνικά, ήταν Κυριακή απόγευμα κι όπως συνήθως οι τρεις πλανόδιοι τραγουδιστές είχαν σταθεί στην άκρη του δρόμου, φτωχοί, γκρίζοι, βέβαια δεν τραγουδούσαν, γιατί είχαν γεράσει, μα κοίταζαν τόσο θλιμμένα

beautiful stories they had never seen me in person, and it had already begun to grow dark, the time when forgiveness always comes more easily.

Symeon

Those who have nothing but a small cardboard suitcase with a sad horse inside, and when others insult them, they are already to be found over there,

“listen,” I say to them, “either there is no God, in which case we must catch up with the one coming down the stairs, or there is a God and then what’s one more sorrow?” and I recalled my life, placed as it was beyond remedy by nondescript rooms, “they didn’t allow me either,” I said, referring to the twilight and the everlasting nostalgia,

and that quiet man had never spoken all those years, but one night he found some lipstick and painted his lips, “are you a woman, eh?” we shouted, he merely replied with a sheepish grin: “father often beat up mother, but she always held her tongue.”

Otherwise the world would have been meaningless.

Raphael

“I don’t have any, I don’t have any, I tell you,” was suddenly heard in a hoarse voice from the floor above, which had been vacant for years, we looked at each other in surprise, this soon turned into fear when the next night we again heard, “I don’t have any, I don’t have any,” in a grumbling tone, about something unknown or even nonexistent, “I don’t have any,” and the pale women now stretched out their hands as though they could no longer find the door, and the young clergyman from the third floor was sneaking in and out of the house, until he finally left.

The mystery, however, was suddenly solved, it was Sunday afternoon and as usual the three itinerant musicians stood by the side of the road, looking shabby and drab, they were not of course singing, because

το ηλιοβασίλεμα, που το τραγούδι
ακουγόταν πολύ καθαρά.

Συμεών

«Συμεών, ασ' τους, καλέ μου, να ψάχνουν»,
έλεγα πάλι μέσα μου, αφού το μυστήριο
είναι εδώ, στη σκεπασμένη ζωή μας, και το
παιδί που σκότωσε τη μητέρα του, ο Θεός
του είχε δώσει το μέγα έλεος ν' αγκαλιάζει,
σαν μητέρα, το κάθε δέντρο του δρόμου,
αχ, αυτοί που Το είδαν, άξαφνα, και
για να μην μας τρομάξουν στέκονται στη
μέση των δρόμων και χαμογελάνε
παραπλανητικά,

κι εκείνος ο φτωχός, κρατούσε
αδιάκοπα το καπέλο του πάνω στο στήθος,
σαν να 'πρεπε κάτι να υπερασπιστεί, κι
όταν, κάποτε, του πήραμε με κόπο το
καπέλο, είδαμε την πληγή, και μέσα
κάποιον που έγερνε πάνω απ' τη μεγάλη
άρπα – ίσως γιαυτό είχαμε πάντα στο άσυλο
υπομονή.

Ραφαήλ

«Όλα αυτά τα πρόσεξα, καθώς, ύστερα από
χρόνια, είπα να παρουσιαστώ κι εγώ λίγο,
φυσικά ήταν και το κουδούνι που χτυπούσε,
όλοι έκαναν τόπο τότε στον προθάλαμο να
περάσει, γιατί, σας βεβαιώνω, το χέρι της
ετοιμοθάνατης κατέβηκε μέχρι κάτω την
πόρτα και την άνοιξε, γεμάτο αναμνήσεις
από παλιές εξόδους, κι αχ, οι μακριοί δρόμοι
που τους αφήσαμε για μια άλλη φορά,

ούτε θα 'χουμε ποτέ μια παιδική
νύχτα, τότε, που ο πατέρας γύριζε, αλλά είχε
μεγαλώσει και δεν εύρισκε το αληθινό σπίτι,
και μόνο τα βήματά του ακούγαμε κάπου, κι
άξαφνα ένα σκοτεινό προαίσθημα μας
άγγιζε, πως όλα ήταν ανώφελα, και πως όλα
είχαν κίολας γίνει, μες στις αβέβαιες,
παραπλανητικά ασήμαντες, παιδικές νύχτες
– και κλαίγαμε, γιατί εκεί δεν μπορούσε να
μας ακολουθήσει ούτε η μητέρα.

(Παύση)

they had grown old, yet they gazed so
dejectedly upon the setting sun that the song
could be heard very clearly.

Symeon

“Symeon, my dear, let them search,” I again
told myself, for the mystery is here, in our
veiled life, and the child which killed its
mother was bestowed by God with the great
mercy of embracing, like a mother, every
tree on the road,

ah! those who suddenly saw It, and
so as not to frighten us they stand in the
middle of the road and smile deceptively,

and that poor man held his hat to his
chest at all times, as though there was
something he had to defend, and when at
one point we wrested the hat from him, we
noticed the wound and, within it, someone
hunched over a great harp – maybe that's
why we always had patience in the asylum.

Raphael

I took notice of all these things when, after
many years, I decided that I too would show
up for a little while, but also of course the
bell was ringing, everyone then moved aside
in the entrance hall for her to pass through,
for I assure you, the hand of the dying
woman reached all the way down under the
door and opened it, full of memories from
past exits, and ah! the long roads we
abandoned one more time,

nor will we ever have a childhood
night, the time when father would make his
way back, but he had aged and couldn't find
the actual home, and only his footsteps
somewhere could we hear, and suddenly we
were struck by a dark premonition, that
everything was futile and that everything
had already happened within the doubtful,
deceptively trivial nights of childhood – and
we wept, because not even mother could
follow us there.

(Pause)

Ραφαήλ

Αν μπορούσα κάποτε να εξηγήσω σε κάποιον, αλλά τί θα ωφελούσε, αφού μόνον εκεί υπάρχουμε, απρόσβλητοι, σαν έναν γέρο που κλαίει, και κάτω απ' τη σκάλα έστεκε αυτός που αρχίζει τις ιστορίες, χωρίς να τις τελειώνει ποτέ, οι άλλοι, μάλιστα, απορούσαν που είχα μείνει ακόμα παιδί, δεν ξέρανε πως αυτό που νομίζουν καμμιά φορά υπερβολή είναι όλος ο πόνος μας, έτσι πάντα υπέκυπτα, αφού όλα τότε είναι πιο αληθινά, όμως, επειδή φοβόμουν τ' απρόοπτα, όταν όλοι κοιμήθηκαν, κατέβηκα και μετακίνησα τα μεγάλο σκοτεινό ερμάρι (με πόσο κόπο, Θεέ μου) – ήταν ένα σχέδιο υπέροχο, τώρα δε θα μπορούσαν να με κατηγορήσουν πια σε τίποτα, και απερίσπαστος θα δινόμουν στο ωραίο έργο που είχα αφιερώσει τη ζωή μου.

Συμεών

Ας είναι άλλοι το σπίτι σου, Κύριε, ο κήπος σου ή η συγκομιδή σου, εγώ ερήμωσα τη ζωή μου για να μπορείς να με βλέπεις από παντού.

Ίσως, αν είχα ρούχο ή φωτιά, δρόμο ή όνειρο, να μη σ' άκουγα την ώρα που θα με ζητούσες.

Δεν κράτησα παρά ένα μόνο βράδυ, κάπου στα παιδικά χρόνια ή αργότερα, στην άκρα εγκατάλειψη, για ν' ακουμπάς κάποτε, αιώνιε οδοιπόρε, ανάμεσα στις σκιές...

(Παύση)

Συμεών

Μα ώρα για ύπνο, η μέρα τέλειωσε, ώρα που ο αιμομίκτης πρέπει να ονειρευτεί τη μητέρα του, ο φονιάς το άλλο του χέρι, η πόρνη να γυρίσει, επιτέλους, στο πλευρό της, και ν' ανάψει το λύχνο του ο τυφλός.

Κι αυτό που έγινε εδώ, σε λίγο θα τραβήξει το μεγάλο του δρόμο...

Raphael

If only I could explain it someday to someone, but what's the point, since there alone do we exist, invulnerable, like an old man weeping, and under the stairs stood the one who begins stories without ever finishing them, the others naturally marvelled that I had remained a child still, they didn't know that what they sometimes regard as exaggeration is our pain entire, and so I always gave in, because everything is then more real, but since unexpected things frightened me, when everyone went to sleep I went down and moved the large, dark armoire (with such difficulty, my God!) – it was a brilliant plan, now they would no longer be able to reproach me for anything, and undistracted, I'd apply myself to the beautiful work to which I had dedicated my life.

Symeon

Let others be your dwelling, Lord, your garden or your harvest, I laid my life to waste so that you could see me from everywhere.

Perhaps, if I had clothes or fire, a path or a dream, I would not have heard you when you went looking for me.

I lasted no more than one night, somewhere in childhood or later, in utter abandonment,

so that you, eternal wayfarer, might occasionally repose amongst the shadows...

(Pause)

Symeon

It's time to sleep, the day is done, the time when the incestuous man must dream about his mother and the murderer about his other hand, when the prostitute must turn finally to her side and the blind man light his lamp.

And what happened here will in a short while make its own great way...